

# Ontmoet de Schelde

  
**Sigmoplan**  
Cluster Kalkense Meersen

April 2016



## Wijmeers klaar voor actie!

Vlaanderen is een overstromingsgebied rijker. Na Paardeweide en Bergenmeersen is Wijmeers – op het grondgebied van Berlare en Wichelen – het derde gecontroleerde overstromingsgebied van de Cluster Kalkense Meersen. Bij stormtij zullen die gebieden samen de extreme waterpeilen op de Schelde opvangen. Alle veiligheidsprojecten van het Sigmoplan in deze cluster zijn nu afgerond.

De natuurinrichting van de verschillende gebieden loopt wel nu een tijd voort. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) werkt daarvoor nauw samen met plaatselijke natuurverenigingen. Met verschillende ingrepen, zoals een omvangrijke boomplantactie, geven we kwetsbare dier- en plantensoorten opnieuw ruimte om te nestelen, broeden of bloeien. Of die ingrepen het beoogde effect hebben, houden we samen met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) nauwlettend in het oog.

### Kom meevieren!

Op zondag 1 mei is het feest in de Kalkense Meersen: de lokale afdeling van Natuurpunt blaast dan 25 kaarsjes uit. Meer info op de achterflap.

Voorjaar in de Cluster Kalkense Meersen betekent ook heerlijk wandelen en fietsen langs de Schelde. De nieuwe wandel- en fietsroutes zijn ideaal om de realisaties in de Cluster Kalkense Meersen van dichtbij te ontdekken. In deze nieuwsbrief vind je een handig overzicht van alle routes.

#### **Michaël De Beukelaer-Dossche**

*Projectingenieur Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z)*

#### **Dominiek Decleyre**

*Projectleider Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)*

# Fietsen en wandelen in de meersen

Uitwaaien aan de Schelde, wandelen tussen natte graslanden, speuren naar de tureluur of de roerdomp: heel wat wandelaars en fietsers uit de streek hebben hun hart verloren in de Cluster Kalkense Meersen. De liefde is wederzijds: met tal van nieuwe wandellussen en een fietsroute maakt het Sigmaplan stappers en trappers het hof.

## Vanuit Aard

### — De Oude Scheldepadwandeling

(9 kilometer) loodst je door het zuidelijke deel van de Kalkense Meersen, te midden van waterpartijen en drassige graslanden.

— Via de **Meersenwandeling** (8 kilometer) doorkruis je het groene achterland van de Schelde, met een lus nabij de gemeente Kalken.

— **Binnen zonder kloppen** (3,4 kilometer) is een van de twee wandelingen in het nieuwe overstromingsgebied Wijmeers. Op de Scheldedijk heb je een uniek zicht: aan de rivierkant ligt een ontpolderde zone, waar riviernatuur floreert. Aan de andere zijde liggen wetlands voor je open.

— De **Wijmeerswandeling** (6,9 kilometer) toont je alle troeven van Wijmeers: het bos en de grote vijver in het noorden, natte gras- en weilanden en de rivierduin. Vanop de compartimenteringsdijk merk je hoe Wijmeers over twee natuurlijke 'kommen' beschikt, die het rivierwater bufferen in geval van nood.

**Tijdens het Natuurpuntfeest op 1 mei worden de vier bovenstaande routes officieel ingewandeld. Check de achterflap!**

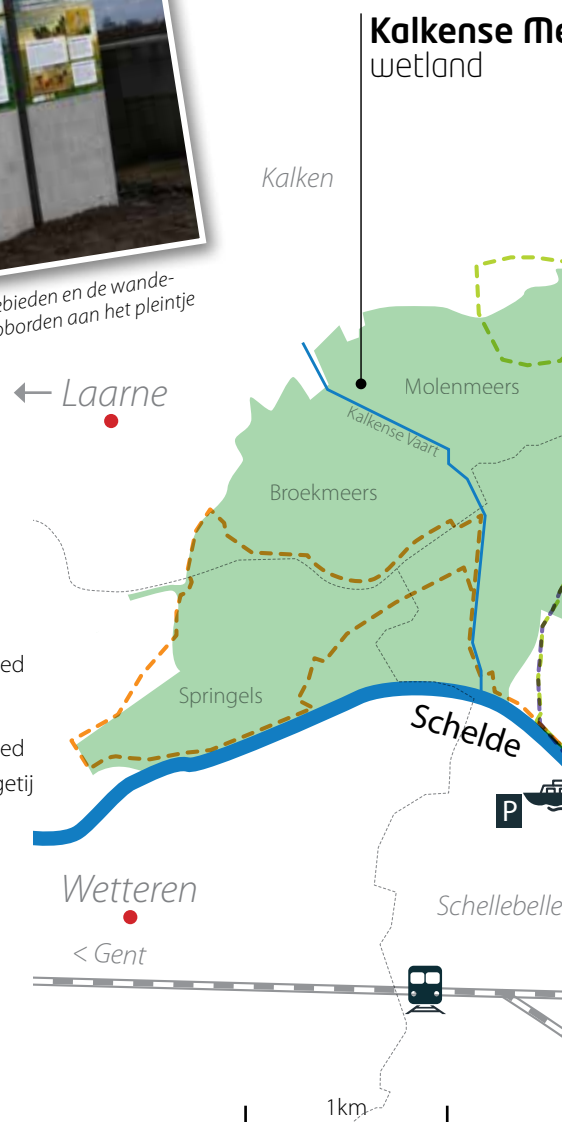
## Vanuit Donk

— Op het Kapelleplein in Donk (Berlare) klim je in het zadel voor de **Turfputtenroute** (34 kilometer). Via de Gratiebossen rij je langs de Haststraat naar de Schelde. Na een brede boog rond Berlare steek je GOG Paardebroek en wetland Paardeweide voorbij, om vervolgens via Uitbergen de Kalkense Meersen tegemoet te rijden. Aan de overkant van het water ligt het overstromingsgebied Bergenmeersen. Vergeet zeker niet om even halt te houden aan het Donkmeer, waar je de terrasjes aan de oevers voor het uitkiezen hebt.



Meer uitleg over de Sigmagebieden en de wandelingen vind je op de drie infoborden aan het pleintje in Aard.

- \* gecontroleerd overstromingsgebied
- \*\* gecontroleerd overstromingsgebied met gereduceerd getij





### Vanaf Riekend Rustpunt (Sluis 56, Berlare)

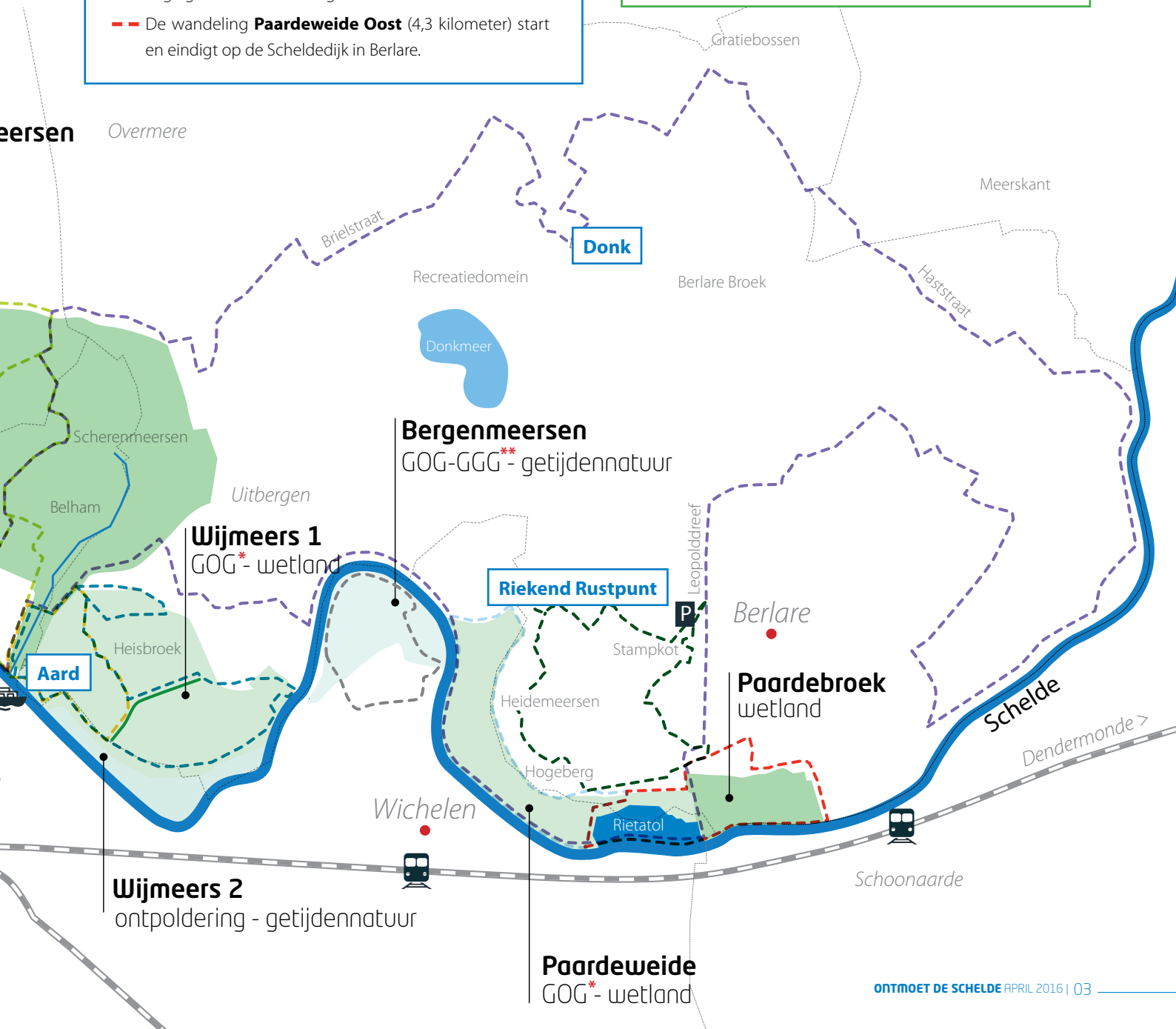
- De **Rivierduinwandeling** (5,5 kilometer) leidt je rond het natuurgebied Heidemeersen, in beheer bij Natuurpunt. De grillige overgangen tussen meersen en rivierduinen maken dit 250 hectare grote gebied ecologisch gezien bijzonder waardevol. Er is parkeergelegenheid voorzien aan basisschool Ten Berghe, in de Galgenbergstraat te Berlare.
- Ook rondom de Sigmagebieden Paardeweide en Paardebroek kan er gewandeld worden. Het start- en eindpunt van de wandeling **Paardeweide West** (5,3 kilometer) bevinden zich aan het Riekend Rustpunt. In het oostelijke deel ligt een rietatol voor moerasvogels. Vanaf de Scheldedijk krijg je inkijk in een van de populairste vogelgebieden in deze regio.
- De wandeling **Paardeweide Oost** (4,3 kilometer) start en eindigt op de Scheldedijk in Berlare.

### Van Wetteren naar Bergenmeersen

Ook de Rechterscheldeoever in Wetteren en Wichelen pronkt deze zomer met een vernieuwd jaagpad. W&Z maakt hier samen met de gemeentes Wetteren en Wichelen werk van een fietstraject tussen Wetteren-Dorp en Schellebelle. Zo krijgt de schoolgaande jeugd een veilige fietsverbinding. De oever werd verstevigd en afgewerkt met breukstenen. De waterkering bovenop beschermt het achterland.

### Al lerend op pad in Wijmeers

Vanaf april heeft Wijmeers een extra troef: een leerpad voor jong en oud. Weet jij wat 'wastine' betekent? Of welke vogel het raspen van een bankkaart over een kammetje nabootst? Deze en tal van andere weetjes pik je onderweg op. Hoog tijd om op pad te gaan!



# De natuurlijke rijkdom van Wijmeers

Het tweedelige gebied Wijmeers, bestaande uit een overstromingsgebied in het noorden en een ontpolderde zone aan de Scheldeoever in het zuiden, is een natuurparel. Het authentieke rivierlandschap en de fauna en flora in ere herstellen is er een prioriteit. Het versnipperde landschap onderging daarom verschillende ingrepen.



## Runderen onderhouden de 'wastine'

De nieuwe – gele en blauwe – wandelingen van Natuurpunt brengen je oog in oog met enkele imposante galloways. Deze hoornloze, zwarte runderen uit Schotland zijn de begrazers van een stukje 'wastine', een mix van grasland en bos. De term 'wastine' – Oudnederlands voor 'woestij' – verwijst naar het diverse en open landschap van grasland, heide en struiken. In die natuurlijke weelde voelen tal van dier- en plantensoorten zich thuis, van insecten en amfibieën tot broedende vogels in het struikgewas.

Dit voorjaar werd het begrazingsblok, ter grootte van 20 hectare, afgewerkt en stelden we het gebied open voor de gallowayrunderen. Ook wandelaars blijven dus welkom. Via drie klaphekjes kun je het gebied gemakkelijk in en uit wandelen.



## Vismigratie langs de Bellebeek

Ter hoogte van de westelijke uitwateringssluis van Wijmeers, vlak bij Aard, ligt de visrijke Bellebeek. Via de sluis kunnen vissen moeiteloos migreren tussen de Schelde en de talloze waterloopjes die op de Bellebeek aansluiten. Vroeger was dat onmogelijk, omdat eb en vloed op de Schelde voor een hoogteverschil van 4 tot 5 meter zorgen. De visvriendelijke sluis werkt als een sas voor vissen. Bij eb vult het water uit de beek verschillende vistrappen, die vissen uit de beek trede per trede de weg wijzen naar de rivier. Actieve zwemmers kunnen zich vanuit de Schelde een weg omhoog banen naar het meersengebied. Verzwakt het debiet, dan blijven de vissen even 'gevangen' tussen twee vistrappen, in afwachting van een nieuwe vloed.



## 13.000 bomen

Voor de aanleg van Wijmeers werd in totaal 25 hectare bomen en struiken geroid. Het ging vooral om kleine bosjes met uitheemse bomen aan de rand van het gebied. In 2015 en 2016 plantten scholen uit de buurt onder begeleiding van het ANB en Natuurpunt in totaal liefst 13.000 bomen aan de noordrand van het bestaande bos. Het gaat om zomereik, winterlinde, haagbeuk en zwarte els. In de bosrand werden bes- en bloemdragende struiken, zoals meidoorn en hondsrups, aangeplant. Die extra bomen versterken het bestaande bos. Zo zal het bos rond het Heisbroek uitgroeien tot een dicht boscomplex van liefst 30 hectare. Dankzij de boomplantacties komen er meer bomen bij dan er verdwenen.



© ANB

## Moerassen in ere hersteld

Wijmeers is rijk aan veengrond. Op verschillende plaatsen waar turf werd gewonnen, ontstonden waterpartijen zoals het Heisbroek, of natte natuurzones zoals het aanpalende Klein Heisbroek. Het Klein Heisbroek raakte de voorbije decennia bezaaid met weekendhuisjes, hengelvijvertjes en tuinaanplantingen. Het Sigmaplans heeft de natte graslanden in ere hersteld. Weekendhuisjes werden verwijderd, vele uitheemse bomen werden gekapt en de voormalige hengelvijvertjes kregen natuurvriendelijke, zacht hellende oevers. Het gebied zal op een doordachte manier gemaaid worden om moerasplanten als grote zegge, riet en lisdodde alle kansen te geven. In het gras en de kleine waterpartijen krioelt het van de amfibieën, libellen en vogels, waaronder het porseleinhoen.



© Vilda - Yves Adams

## Open meersen-graslanden voor weidevogels

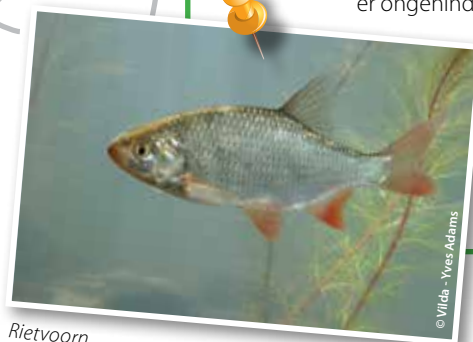
De zuidelijke kom van het GOG werd ingericht als weidevogelgebied, specifiek als biotoop voor de zeldzame kwartelkoning. We creëerden opnieuw een open landschap door uitheemse populieren te verwijderen. In de plaats komen er nieuwe aanplantingen in het noorden van het gebied. De graslanden worden regelmatig gehooid en krijgen een gefaseerd maai-beheer. In het hoge gras kan de schuwe kwartelkoning broeden en vinden kuikens tal van insecten.



© Vilda - Lars Soerink

## Getijdennatuur als kraamkamer voor vissen

Verschillende Sigmagebieden langs de Schelde, zoals Paardeweide en Bergenmeersen, zijn ideale kraamkamers voor vissen. Dat blijkt uit een recent onderzoek van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Vissen kunnen er ongehinderd opgroeien, om later via vispassages de oversteek te maken naar de Schelde. Ook getijdennatuurzones vervullen die rol. In het ontpolderde gedeelte van Wijmeers zullen grote delen van een slikken- en schorregebied de eerste jaren onder water staan. Later evolueert het gebied naar schorren met rietland en uiteindelijk wilgenvloedbos.



© Vilda - Yves Adams

Rietvoorn



..... weg voor mountainbike en ruiter

uitwateringssluits

vissen

# Waterveiligheid gegarandeerd



© ANB - Dominiek Decluyre

*Stormtij, de combinatie van springtij en een noordwesterstorm op de Noordzee, komt slechts één à twee keer per jaar voor. Wanneer zo'n stormtij in een regenachtige periode valt – zoals begin februari het geval was – is waakzaamheid geboden. In beeld: GOG-GGG Bergenmeersen buffert het stormtij.*

Begin februari 2016 deed een stormtij het waterpeil van de Schelde danig stijgen. De gecontroleerde overstromingsgebieden (GOG's) Paardeweide en Bergenmeersen ving het overtollige water succesvol op. Zo bleef wateroverlast tussen Gent en Dendermonde uit. Bij een combinatie van stormtij en hevige regenval krijgen beide GOG's voortaan de hulp van het GOG Wijmeers.

Op 10 februari werd het water van de Schelde door een stormtij zowel 's ochtends vroeg als 's avonds laat opgestuwd. Het peil bereikte een hoogte van 6,50 meter TAW\*. Dat is 1 meter lager dan het extreme stormpeil waarop de dijken van het Sigmaplan zijn berekend. De Cluster Kalkense Meersen behoeft de riviervallei verder stroomafwaarts van wateroverlast. De GOG's Paardeweide (Berlare en Wichelen) en Bergenmeersen (Wichelen) traden in werking. Het overtollige rivierwater werd tijdelijk gebufferd en stroomde via uitwateringsconstructies terug naar de Schelde, zodra het water daar gezakt was.

## Keten van GOG's

Samen met het recent afgewerkte Wijmeers maken Paardeweide en Bergenmeersen deel uit van een keten GOG's langs de Schelde. Bij

hoge waterpeilen is Paardeweide het eerste gebied dat in werking treedt. Als ruggeleuning volgen meer stroomopwaarts Bergenmeersen en slechts heel uitzonderlijk, één keer om de vijftig jaar, Wijmeers. Wijmeers, 170 hectare groot, omvat twee zones: Wijmeers 1 ligt het meest noordelijk en beslaat de grootste oppervlakte;

Wijmeers 2 vormt een zuidelijke sikkkel aan de Scheldebocht. Wijmeers 1 is ingericht als een GOG met twee kommen, gescheiden door een compartimenteringsdijk. In Wijmeers 2 werd een deel van de vroegere meersen teruggegeven aan de Schelde zodat die meer ruimte heeft. Daar ontwikkelen zich wilgenvloedbossen.

*\*Tweede Algemene Waterpassing (TAW): de referentiehoogte voor het waterpeil in België. Een TAW-hoogte van 0 meter is gelijk aan het gemiddelde zeeniveau bij laagwater in Oostende.*

## Waterniveau 35 centimeter lager

Uit metingen van Waterwegen en Zeekanaal NV en het Waterbouwkundig Laboratorium blijkt dat Wijmeers bij extreme stormen de Schelde tot 35 centimeter kan doen dalen. Het waterpeil tussen Dendermonde en Gent blijft daardoor minstens een halve meter onder de 'kruin' van de Sigmadijken. Zo blijven overstromingen uit.

# Het nieuwe 'veerplein' in Aard

Op 25 maart huldigden W&Z, het ANB, de gemeente Wichelen, lokale verenigingen en buurtbewoners in Aard het nieuwe dorpsplein feestelijk in. Eeuwenlang was Aard slechts een kruispunt van enkele straten. Dankzij de inspanningen van W&Z en de gemeente Wichelen is de wijk een fraaie toegang geworden tot de Kalkense Meersen.

In mei 2014 sloten waterwegbeheerder Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z) en de gemeente Wichelen een samenwerkingsovereenkomst. Een eerste, in het oog springende resultaat daarvan is de transformatie van het Wichelse gehucht Aard aan de Schelde. Aan de steigers van de veerpont kreeg het dorpsplein vorm.

## Gedroomde uitvalsbasis

De afgelopen twee jaar waren W&Z en de gemeente Wichelen aan het werk in Aard. De betonnen waterkeringsmuur voor de woningen werd afgebroken en op het plein werd groen aangeplant. Naast parkeerplaatsen voor auto's en fietsers is er ook in een oplaadpunt voor elektrische fietsen

voorzien. Net voorbij het veerhuis kunnen ruiters hun paarden laten rusten aan een aanbinderk.

Het vernieuwde Aard is een autoluwe trekpleister voor wandelaars en fietsers. Volgens burgemeester **Kenneth Taylor** van Wichelen benadrukt de herinrichting de pracht van het plaatsje. "Dit plein versterkt het dorpsgevoel en haalt onze nauwe band met de Schelde nog verder aan." Bovendien is Aard een ideale toegangspoort tot de nabijgelegen Sigmagebieden, meent **Dominique Van Hecke**, algemeen directeur van W&Z. "Zo veel mogelijk mensen moeten kunnen meegenieten van de troeven van het Sigmaplan. Een 'toegangspoort' als deze rolt

voor buurtbewoners en bezoekers de rode loper uit."

Bij de inhuldiging van het heraangelegde plein op 25 maart werd ook het kunstwerk 'Voyager' onthuld. Landschapskunstenaar **Will Beckers** maakte dit kunstwerk op vraag van de omliggende gemeentes. "De bijzondere combinatie van metaal en natuur nodigt bezoekers uit om halt te houden", aldus Beckers.

## Aanlegsteigers

Ook de rivier in Schellebelle loopt mee in de kijker. In 2011 voltooidde W&Z in Schellebelle vlottende steigers, die zich aanpassen aan het getij op de Schelde. Deze zomer zal in Aard een bijkomende steiger voor passagiersvaart klaar zijn. De steigers voor de beroepsvaart worden momenteel vernieuwd.

Het kunstwerk 'Voyager' werd officieel ingehuldigd.



Tal van buurtbewoners en sympathisanten woonden de inhuldiging van het pleintje in Aard bij.



# Hengelvijvers in gebruik genomen

In Uitbergen zijn twee nieuwe hengelvijvers ingericht. Zo hebben lokale hengelclubs voortaan een nieuwe stek, buiten de grenzen van Wijmeers.

Bij de inrichting van Wijmeers werd in 2009 een akkoord gesloten met de plaatselijke hengelclubs De Lustige Lijnvissers en vzw Scheldevrienden. Die gooiden vroeger hun lijnen uit op enkele hengelvijvers waar nu het gecontroleerde overstromingsgebied ligt. Net buiten het overstromingsgebied, aan de Grote Kouterstraat in Uitbergen, kunnen deze clubs nu twee nieuwe hengelvijvers gebruiken. De hengelclubs leggen momenteel zelf de laatste hand aan de versteviging van de oevers. Individuele hengelaars blijven welkom op de Kalkenvaart.



Ter hoogte van de hengelvijvers leggen we momenteel een parking aan. Naast Aard wordt ook Uitbergen een ideale toegangspoort tot het meersengebied. Vanop de parking kun je doorsteken naar de ringdijk van Wijmeers.

## Natuurpunt wandelt Wijmeers in

Op zondag 1 mei heeft de lokale Natuurpuntafdeling Scheldeland wat te vieren. Omdat ze al 25 jaar actief is in de Kalkense Meersen, vinden er op en rond de Natuurpuntboerderij 't Meersenhof in Aard heel wat activiteiten plaats. Je kunt er terecht voor een gezellige picknick, je kennis bijspijkeren aan enkele infostandjes of met een gids de omliggende natuurgebieden verkennen. In de namiddag lonkt het meersengebied, waar vier nieuwe wandelroutes (zie p. 2) plechtig worden ingewandeld. Op het heraangelegde plein van Aard tekenen W&Z en het ANB present met een infostand over het Sigmaplan. Zet **zondag 1 mei** nu al in je agenda.

### 11.30 u - 13.00 u

Start op Natuurpuntboerderij 't Meersenhof (Aard 9A in Aard).  
Picknick kun je zelf meebrengen of op voorhand bestellen bij Natuurpunt.

### 13.00 u - 18.00 u

Uitgestippelde fietstocht, wandelingen, fototentoonstelling, kinderworkshops (bijenhotel en blotevoetenpad), infostand Sigmaplan (plein aan het Veer in Aard).

**Meer info:** [natuurpuntscheldeland.be/doedagnatuur.php](http://natuurpuntscheldeland.be/doedagnatuur.php)



## Contact

Meer informatie over het Sigmaplan vind je op [www.sigmaplan.be/cluster-kalkense-meersen](http://www.sigmaplan.be/cluster-kalkense-meersen)

## Met vragen kun je terecht bij:

*Michaël De Beukelaer-Dossche*  
Projectingenieur  
Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z)  
tel. 03 224 67 11  
[michael.debeukelaer-dossche@wenz.be](mailto:michael.debeukelaer-dossche@wenz.be)

*Dominiek Decleyre*  
Projectleider  
Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)  
tel. 09 276 20 46  
[dominiek.decleyre@lne.vlaanderen.be](mailto:dominiek.decleyre@lne.vlaanderen.be)

## Colofon

### Verantwoordelijke uitgever:

Waterwegen en Zeekanaal NV  
Afdeling Zeeschelde  
ir. Wim Dauwe  
Lange Kievitstraat 111-113 bus 44  
2018 Antwerpen

### Redactie:

Pantarein in een consortium met  
Technum

Uitgave april 2016

[www.sigmaplan.be/cluster-kalkense-meersen](http://www.sigmaplan.be/cluster-kalkense-meersen)